

Дергачов А. К.,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кримінальне процесуальне законодавство поруч з іншими секторами правового поля пройшло величезний шлях розвитку. На сьогоднішній день під кримінальним процесом слід розуміти галузь права, що включає в себе сукупність кримінальних процесуальних норм, які регулюють суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування, прокуратури і суду, а також інших фізичних і юридичних осіб, що залучаються у сферу кримінального судочинства, під час кримінального провадження. Варто зазначити, що саме кримінальний процес є однією з провідних сфер державної діяльності, яка тим чи іншим шляхом забезпечує функціонування правопорядку в державі та суспільстві. Що стосується історичних аспектів, то кримінальне процесуальне законодавство нашої держави поряд з іншими галузями починається з фундаментальних засад звичаєвого права, а також усталених правових традицій. Починаючи з епохи звичаєвого права ключові норми права і моралі фактично утотожнювалися. Згодом історія кримінального процесуального права активно розвивалась та адаптувалась до відповідних історичних передумов, проте висхідним моментом стало ухвалення КПК УРСР 1960 року, що, безумовно, стало надпрогресивним кроком щодо розвитку вітчизняного кримінально-процесуального законодавства, що в першу чергу підійшло до вектора демократизації засад кримінального судочинства.

Одним із найбільш вагомих досягнень стало те, що фактично в історії розвитку всієї системи радянського права кримінально-процесуальні кодекси союзних республік сформулювали вимоги до органів дізнання, слідчого, прокурора та суду – виявляти при провадженні у справі причини та умови, що сприяли вчиненню злочину, і вживати заходів до їхнього усунення. До того ж варто зазначити, що здійснювались активні процеси, які спрямовувались на розширення активної безпосередньої участі громадськості у боротьбі зі злочинністю [1]. Цікавим аспектом видається саме нове ставлення до традиційних, історично складених форм залучення громадськості в роботу суду у вигляді окремо визначених інститутів народних засідателів, громадських обвинувачів та громадських захисників. За такою правовою формулою, усі основи кримінального судочинства і КПК союзних республік максимально широко додали права обвинуваченого і його захисника, у тому числі й шляхом допущення останнього в стадію попереднього розслідування. Варто виокремити і той момент, що права потерпілого та інших учасників кримінального процесу було значно розширено також. Тим не менш у даний

закон було внесено чимало змін, серед яких найбільш вагомими є зміни після проголошення незалежності України, зокрема це стосується питання посилення процесуального контролю суду за діями органів досудового слідства, а також додана норма, яка зобов'язує в усіх випадках затримання особи обов'язково повідомляти родичів або близьких затриманого.

З метою дотримання балансу між стороною обвинувачення та стороною захисту було додано можливість оскаржити рішення слідчого, органу дізнання, прокурора про відмову в порушенні чи закритті кримінальної справи та ін. Дані зміни є виключно необхідними, оскільки правові стандарти в державі докорінно змінились та обрали шлях демократизації політико-правових процесів в Україні, передусім у державному устрої, ставку на інтеграцію вітчизняного законодавства в європейські правові стандарти [2]. Що стосується доктринальних аспектів, то науковці неодноразово звертали увагу на тому, що КПК України 1960 року вже не міг повною мірою тримати баланс у суспільно-правових відносин у кримінально-процесуальній сфері. Саме тоді почався процес прийняття нового процесуального закону, що втілюється у прийнятому КПК в 2012 році. Найперше, на що звертається увага, це закріплені в законі засади здійснення кримінального провадження. До того ж варто коротко витлумачити загальні зміни порівняно з минулим кодексом, а саме: немає стадії порушення кримінальної справи, стадії дізнання і досудового слідства об'єднано в одну – досудове розслідування, яка розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; запроваджено нову форму діяльності прокурора – нагляд у формі процесуального керівництва; з'явилися нові суб'єкти кримінального провадження (слідчий суддя, суд присяжних), запроваджено інститут угод та ін. [3].

Таким чином, тенденція щодо регулювання даних суспільних відносин має позитивну динаміку та все більше притаманна на сучасному етапі розвитку кримінально-процесуальної науки та розвитку історичних форм кримінального процесу у векторі розвитку міжнародних правових стандартів. Більше того, зазначені зміни зумовлюються й з серйозним ускладненням соціальних та політичних процесів, які мають бути врегульовані на законодавчому рівні, що, у свою чергу, змушує законодавця більш конкретно деталізувати відповідні кримінальні процесуальні дії. Тим не менш не лише нормативний підхід дає можливість адаптуватись до сучасних викликів, адже судова практика продовжує демонструвати нові проблеми та виклики, які при прийнятті відповідних змін фактично не могли бути враховані. Слід враховувати і той аспект, що деталізація будь-якої правової норми чи навіть процедури надає більше процесуальних можливостей для здійснення власного інтересу, що суперечить загальній категорії «дух закону». На жаль, така категорія лише втілюється в національне законодавство, але має позитивну динаміку не лише у процесуальному законі, але й у його застосуванні профільними органами.

Список використаних джерел

1. Гарашук В. М. Сутність, принципи та гарантії законності. *Проблеми законності*. Харків, 2000. Вип. 42. С. 106–112.
2. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерезь, М. І. Ославський та ін. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : ЮСТІНІАН, 2007. 287 с.

3. Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 288 с.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор О. М. Дроздов

